

Urban sports: van marginaal naar mainstream

AUTEUR: Jo Lucassen,
Mulier Instituut

Special
Urban Sports

Urban sports zijn uitermate populair. In deze special besteden we aandacht aan deze ontwikkeling in de openbare ruimte. Een van de kenmerken is de nauwe verbondenheid met andere culturele activiteiten in de stad. In deze special onder andere een openingsartikel van Jo Lucassen, een interview met wethouder Simone Kukenheim, gemeente Amsterdam, en een bezoek van Eelco Koppelaar.

Van oudsher worden veel bekende sporten beoefend in de openbare ruimte, zoals hardlopen, wandelen, fietsen, mountainbiken, zeilen en motor- en autosport. Na de laatste eeuwwisseling is een aantal nieuwe sportactiviteiten in opmars die op straat en in parken worden beoefend en die worden aangeduid met urban sports.

Urban sports is een verzamelnaam voor verschillende sporten die zich niet afspelen in een specifiek op sport ingerichte omgeving, zoals een sportpark of sporthal, maar in de woonomgeving, in een veelal stedelijke (urban) setting. Deze sporten zijn in vergelijking met sportverenigingen minder strak georganiseerd. Het zijn veelal sport- en beweegactiviteiten waarbij je bijzondere vaardigheden leert. Denk aan het uitvoeren van trucs met een skateboard, fiets of step (skateboarden, inlineskaten, BMX'en) of het springen

over hindernissen van gebouw tot gebouw (freerunning). De urban sporters vertonen hun tricks in de openbare ruimte en delen hun optredens graag via social media. De benaming van deze opkomende urban sports verschilt van land tot land. In Duitsland spreekt men van trendsports, in Engeland van lifestylesports en in de Verenigde Staten van streetsports of action sports.

Onderzoek urban sports

Het Mulier Instituut doet al een aantal jaren

onderzoek naar sport in de openbare ruimte en daarbij ook naar urban sports. We hebben daarbij recent specifiek informatie verzameld over bootcamp, calisthenics, skaten en freerunning.

- **Bootcamp:** een bootcamptraining duurt een uur en begint en eindigt altijd met een warming-up en cooling-down. Tijdens de training doe je fitnessoefeningen, waarbij je voornamelijk je eigen lichaamsgewicht gebruikt.

- **Calisthenics** is afgeleid van de twee Griekse woorden kalos en sthenos, die respectievelijk schoonheid en kracht betekenen. Letterlijk 'mooie kracht' dus, gericht op het ontwikkelen van een mooi en krachtig lichaam door middel van training met je eigen lichaamsgewicht aan een oefenrek.

- **Freerunning of parkour** is een sport waarbij het de bedoeling is om zo sierlijk en snel mogelijk over obstakels te bewegen en om van het ene obstakel naar het andere te springen of te zwaaien.

Coole urban sports

Sommige sporten die nu tot de coole urban sports worden gerekend zijn overigens helemaal niet zo nieuw. Skateboarden werd begin jaren tachtig al behoorlijk populair in Nederland. In 1979 werd het eerste skatepark Het Hulsbeek in Oldenzaal geopend. BMX wordt ook al tientallen jaren beoefend. Terwijl deze jonge sporten in hun beginfase vooral het resultaat zijn van ondernemende jongeren en groepsinitiatieven, kan hun organisatiewijze daarna sterk veranderen. Steeds meer 'traditionele' sporten hebben bovendien ook een urban-variant ontwikkeld, zoals street football en 3x3-basketbal. Commerciële aanbieders, maar ook sportbonden, spannen zich in om

deze activiteiten aan zich te binden. Denk hierbij aan de adoptie van BMX door de KNWU, freerunning door de KNGU, 3x3-basketbal door de NBB en urban hockey door de KNHB.

Andere nieuwe sportactiviteiten in de openbare ruimte lijken in Nederland nog maar net aan een opmars begonnen, zoals diskgolf, stuntsteppen, canicross en oriëntering.

Start als jeugdcultuur en tegencultuur

Zoals gezegd wijken de urban sports in een aantal opzichten nogal af van de traditionele sporten in clubverband. Of het gaat over freerunning, tricking, calisthenics, BMX, skateboarden, steps, aggressive inline skating, HipHop, enzovoort, het zijn sporten die staan voor vrijheid, voor samen doen, het verleggen van je eigen grenzen, voor eenvoudig organiseren en zelfregulatie, je eigen draai geven aan dingen. Die kenmerken hebben er alles mee te maken dat de nieuwe activiteiten in eerste instantie vaak een eigen initiatief zijn van jongeren, die daarmee iets anders zoeken dan wat de gemiddelde volwassen burger doet, zich willen onderscheiden en een eigen domein of scene kunnen vormgeven.

Zoals bij veel jeugdculturen zetten de deelnemers zich soms uitdrukkelijk af tegen de heersende burgerlijke cultuur. Een deel van deze activiteiten kent dan ook een sterke subcultuur, met eigen uitingvormen (kleding, muziek, media), eigen normen en waarden. En soms bestaan zelfs binnen een bepaalde scene nog verschillende zich onderscheidende groepen. Zo is binnen de skaters wel onderscheid gemaakt tussen pleiners en parkers.

De ontwikkeling van urban sports is verder nauw verbonden met die van andere culturele activiteiten in de stad, de zogenoemde Urban Culture. Dit is een verzamelnaam voor muzikale, visuele,

JO LUCASSEN
Mulier Instituut

Urban sporters vertonen hun tricks in de openbare ruimte en delen hun optredens graag via social media

fysieke en creatieve uitingsvormen van (jonge) mensen die wonen en leven in de stad of in een stedelijke omgeving. Deze nieuwe vormen van bewegen zijn anders georganiseerd dan de klassieke sporten. Er zijn in urban sports geen verenigingen met leden die op vaste tijden komen trainen. Deze zijn vervangen door wisselende communities die actief worden als ze zin en tijd hebben.

Soms explosieve groei

Het is niet eenvoudig gebleken een betrouwbaar beeld te krijgen van de ontwikkeling van vormen van urban sport en outdoor fitness. Lange tijd werden nieuwe activiteiten niet expliciet in deelnameonderzoek onderscheiden, maar samengenomen onder de categorie overig. In recentere peilingen gebeurt dit wel. Op basis van de beschikbare cijfers is de beoefening van een aantal urban sports door het Mulier Instituut nader geanalyseerd: bootcamp, calisthenics, free-running, skateboarden, skeeleren/skaten. Al met al blijkt de deelname aan deze urban sports de laatste jaren flink toegenomen. Bootcamp is een outdoor fitnessactiviteit die nu ongeveer tien jaar in Nederland wordt beoefend. Het aantal deelnemers is in enkele jaren tijd explosief gegroeid. Naar schatting nemen zo'n 300.000 personen wekelijks deel aan bootcampactiviteiten. De directeur van The Bootcamp Club, Ramses Jedeloo, meldde in 2018 dat zijn organisatie toen 85.000 leden telde. Over het aantal deelnemers aan outdoor calisthenics zijn minder gegevens beschikbaar. Op basis van de data uit de eerdergenoemde landelijke peilingen, is het aantal deelnemers naar schatting ongeveer een kwart van

de bootcampers (70.000). Het aantal inlineskaters/skeelers in Nederland is aanzienlijk: vorig jaar deed zo'n 5 procent van de Nederlanders dit wel eens. Een deel daarvan beoefent deze sport regelmatig. Als sinds de jaren tachtig wordt deze sport veel beoefend, maar de trend is dat de sport de laatste jaren verplaatst van beoefening in de openbare ruimte naar beoefening op vaste accommodaties. Dit is onder meer het gevolg van de opname van de Nederlandse Skeeler Bond in de KNSB, die het beoefenen op schaatsaccommodaties stimuleert. Wat hier voor skaten wordt aangegeven, geldt voor urban sports in het algemeen: veel mensen doen het wel eens, maar het regelmatig beoefenen, bijvoorbeeld wekelijks, doet maar een beperkt deel daarvan.

Bevolkingsgroepen nemen in verschillende mate deel aan urban sports. Vrouwen nemen meer dan mannen deel aan bootcamp en skaten/skeeleren. Bij freerunning en skateboarden zijn mannen juist in de meerderheid. Naar leeftijdsgroep zijn er ook enkele duidelijke verschillen: freerunning is een sport die vooral door jongeren onder de 20 jaar wordt beoefend en calisthenics en bootcamp door volwassenen. Relatief veel beoefenaars van de urban sports hebben een hogere opleiding afgerond. Overigens geldt dit nog steeds voor alle sportbeoefening.

Veranderend karakter urban sports

De urban sports maken ontwikkelingen door. Tien jaar geleden schetste het Mulier Instituut in Sporten op de grens een beeld van toen nog jonge sporten zoals freerunning en kitesurfen. De

manier waarop de sporten zich ontwikkelen en de beleving van sporters stonden centraal. Er is niet alleen sprake van popularisering van deze sporten, maar ook van geleidelijke invoering in de structuren van de georganiseerde sport (sportificatie). Sporten die als demosport of wedstrijdsport door het Olympisch Comité worden aangewezen maken in snel tempo een inhaalslag. Dit speelt bijvoorbeeld de laatste jaren rond skateboarden, waar onder leiding van NOC*NSF binnen de gangbare structuren een nationaal team is opgericht.

Tegelijkertijd is te zien hoe elementen van de subcultuur van urban sports meer mainstream worden. Waren skaters dertig jaar geleden nog aparte figuren die zich niets aantrokken van de regels, tegenwoordig voelen grote groepen zich aangetrokken tot skaters en skatecultuur. Juist het tegendraadse is tegenwoordig de hippe norm geworden. En in kleding en design zijn allerlei beeldelementen van de skatecultuur overgenomen. Waarschijnlijk speelt hier mee dat de skaters van de jaren negentig inmiddels aan het werk zijn in de mode- en designsector en we allemaal het liefst jeugdig willen blijven.

Hoog tijd voor gericht beleid

Tien jaar geleden pleitten we al voor serieuze aandacht voor de jonge sporten in de openbare ruimte. Recente ontwikkelingen onderstrepen het belang daarvan. Een aantal grote steden heeft inmiddels hun plan getrokken, maar anderen blijven nog achter. Dat heeft ongetwijfeld ook te maken met een cultuurkloof tussen beleidsmakers en de jeugdige initiatiefnemers. Juist

als jeugdcultuur bieden de urban sports interessante mogelijkheden. De ruimte en inzet om zelf dingen op poten te zetten biedt jongeren een leer- en ontwikkelruimte die op school en op de sportclub ontbreekt. Urban sports bieden kansen voor een beweegvriendelijkere inrichting van een stad of dorp. Zij zorgen voor levendigheid en maken bewegen in het hart van een stad of dorp onderdeel van het dagelijkse leven. Maar dit vergt wel dat beleidsmakers deze activiteiten niet langer marginaliseren. Dat ze bereid zijn wat meer out of the box te denken en de urban sporters als ontwikkelpartner serieus te nemen. Dan kunnen de urban sports een waardevolle nieuwe loot worden aan het sport- en beweegbeleid.

Brancherapport Sport en bewegen in de openbare ruimte - De beweegvriendelijke omgeving in gebruik en beleid

Dit brancherapport, een initiatief van het Mulier Instituut en ondersteund door het Ministerie van VWS, gaat in op de beweegvriendelijke omgeving en hoe deze ingezet kan worden voor recreatief bewegen en sporten. Naast cijfers over gebruik van beweegvriendelijke ruimte en de eisen die aan zo'n ruimte worden gesteld door gebruikers, komen ook relevante theorieën, de doorontwikkeling van de kernindicator beweegvriendelijke omgeving, en de Omgevingswet aan bod. Dit brancherapport, uitgegeven door Arko Sports Media, Nieuwegein, is geschreven door: Rick Prins, Remco Hoekman en Hugo van der Poel

Urban sports

In het dit jaar door Arko Sports Media uitgebrachte boek Urban Sports vertelt Maxi Sselling (Urban Sports Coalition) hoe gemeenten urban sports kunnen faciliteren aan de hand van concrete praktijkvoorbeelden, stappenplannen, checklists en tips. De rode draad is: neem de jeugd serieus, betrek ze bij de plannen en geef ze verantwoordelijkheid.

Urban sports, Auteur(s): Maxi Sselling, Erwin Blom (2021), Arko Sports Media

i
mulierinstituut.nl
allesoversport.nl

Naar schatting nemen in Nederland zo'n 300.000 personen wekelijks deel aan bootcampactiviteiten